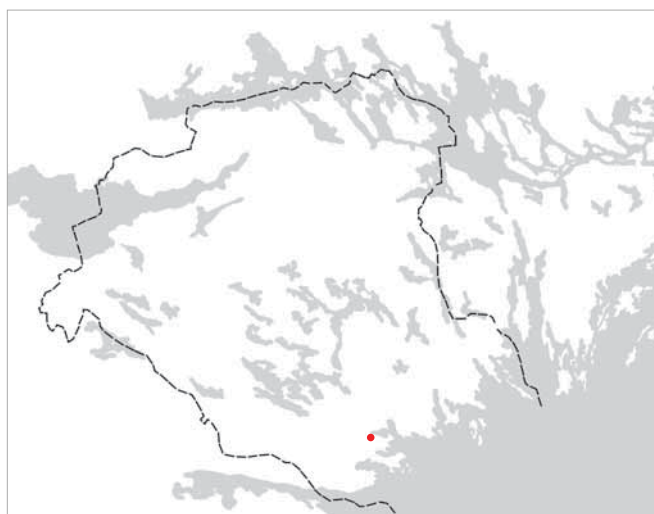

Särskild utredning

Arnö

Arnö 1:3, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

Särskild utredning

Arnö

Arnö 1:3, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2005

© 2005 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@kuf.dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Utredningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 97.0350
Strandlinjekarta beräknad med en numerisk modell utvecklad vid SGU.
Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). Medgivande: Dnr 30-1495/2003.
Nyköping 2005

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Syfte och metod 5

Syfte
Metod

Landskap 5

Natur
Kultur

Beskrivning av den särskilda utredning 6

Inledning
Objektsbeskrivningar
Registrerade lämningar

Referenser 8

Muntliga uppgifter
Arkiv

Administrativa uppgifter 8

Bilagor 9

1. Utdrag ur detaljplan med utredningsområdet samt fornlämningar och objekt. Skala 1:4000
2. Schakttabell

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Utredningsområdets belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har under perioden 040329-040331 utfört en särskild utredning. Utredningen utfördes med anledning av att Nyköpings kommun avser att detaljplanlägga ett område för industri och kontorsverksamhet inom fastig-heten Arnö 1:3, Nikolai socken, Nyköpings kommun, i Södermanlands län (se figur 2).

Utredningsområdet är beläget strax söder om Björkö gårdsbebyggelse, tre kilometer söder om Nyköping, och utgörs av ett idag obebyggt område mellan Väg 53 och järnvägen. Planförslaget innebär att åkermarken och skogsmarken, förutom två höjdparter i söder och två mindre områden i norr, tas i anspråk för bebyggelse. Det av länsstyrelsen angivna utredningsområdet uppgick till en storlek om cirka 235 000 m² (se bilaga 1).

Ansvarig för kostnaden var Nyköpings kommun. Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 11§ Lagen (1988:950) om kulturminnen mm (1st dnr: 431-173-2004).

Ansvarig för den särskilda utredningen var Ingeborg Svensson som också har sammanställt föreliggande rapport. I fältarbetet deltog även Patrik Gustafsson.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med den särskilda utredningen var att, i enlighet med 2 kap 11§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen mm., fastställa om det förekommer fornlämning inom det av länsstyrelsen angivna utredningsområdet.

Den särskilda utredningen skall även utgöra ett beslutsunderlag för länsstyrelsens och Nyköpings kommuns vidare handläggning av ärendet.

Metod

Den särskilda utredningen var uppdelad i två steg. I utredningens *etapp 1* utfördes en genomgång av Fornminnesregistret (FMR) med tillhörande ekonomisk karta och den topografiska kartan. Ytterligare kartmaterial har utgjorts av Fastighetskartan (GSD) och Jordartskartan (SGU). Uppgifter om lösfynd har studerats i Översiktsdatabasen, SHM. Genomgången av arkiv- och kartmaterialet gjordes för att få en uppfattning om förutsättningarna för förhistorisk och historisk bebyggelse samt för att påvisa indikationer på fornlämningar inom området.

Därefter utfördes en inventering av det aktuella utredningsområdet samt en besiktning av tidigare registrerade forn- och kulturlämningar. Under inventeringen kon-

staterades lämpliga lägen för eventuella förhistoriska boplats- och/eller aktivitetsytor.

Etapp 2. Inom de bedömda eventuella boplats- och/eller aktivitetsytor (se etapp 1) grävdes sammanlagt tretton sökschakt med hjälp av grävmaskin. Schaktens längd varierade mellan 7 och 17 meter och var cirka 1,5 meter breda. Sökschakten grävdes ned till av kultur opåverkad mark. Syftet med sökschaktningen var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar i form av fynd och/eller anläggningar. Schakten rensades för hand och beskrevs i text. Samtliga sökschakt mättes in digitalt.

Landskap

Natur

Den norra delen av utredningsområdet utgörs av åkermark, vilken åt söder gränsar mot ett skogsbeväxt höjdområde. Terrängen bildar en dalgång med nordväst-sydostlig sträckning. Större delen av utredningsområdet som enligt detaljplanen ska exploateras utgörs av lågt liggande plan åkermark. I åkrarnas utkanter växer vass och kaveldun.

I norra och södra delarna av detaljplaneområdet finns partier som är högre belägna. Partierna ska dock enligt detaljplanen inte exploateras utan istället bevaras som naturområden. Den aktuella ytan var belägen mellan 9 och 18 meter över havet.

Kultur

Inom det aktuella utredningsområdet har tidigare inga arkeologiska undersökningar genomförts. Nikolai socken har däremot ingått i inventeringsprojektet Skog & Historia. Vid inventeringen noterades inga ytterligare (utöver de sedan tidigare kända) kulturhistoriska lämningar eller fasta fornlämningar inom utredningsområdet (Engman 2003).

Inom planområdet finns sedan tidigare två fasta fornlämningar registrerade (FMR). De fasta fornlämningarna ligger inom det i söder belägna skogsområdet, det vill säga inom ett av de två områden som i detaljplaneförslaget redovisas som naturområden. Fornlämningarna utgörs av två gravar i form av ensamliggande runda stensättningar (RAÄ107 & RAÄ335). Sydöst om RAÄ335, utanför planområdet är ytterligare en rund stensättning registrerad (RAÄ106). Vidare finns i planområdets närmiljö ytterligare ett par sedan tidigare kända fasta fornlämningar. De är dels belägna inom det höjdområde som är beläget väster om Väg 53, dels strax norr om området i anslutning till Björkö gårdsbebyggelse. Fornlämningarna utgörs av ensamliggande runda stensättningar (RAÄ101 & RAÄ319) och ett gravfält (RAÄ102) bestående av sex gravar i form av runda stensättningar (se bilaga1).

Beskrivning av den särskilda utredningen

Inledning

Under inventeringen kunde det konstateras att den yta som i kartmaterialet noterats som ett område för möjliga förhistoriska boplatsslägen, i realiteten utgjordes av vattensjuk utdikad skogsmark. Partiet är beläget mellan de två områden som enligt detaljplanen inte ska exploateras. Området genomkorsas av ett större dike (vilket nyligen rensats) i nord-sydlig riktning. Utifrån diket löper enstaka mindre diken i räta vinklar. Den södra delen utgjordes av tät granplantering. Där slänten planade ut mot åkermarken noterades ett flackare/planare torrare parti där ett antal sökschakt förlades. Även ytan öster om höjdpartiet med fornlämningarna (RAÄ107 & RAÄ335), utgörs av utdikad vattensjuk mark. Området är bevuxet med sly och blandskog (se bilaga 1).

Under inventeringen påträffades inga fornlämningar eller lösfynd inom utredningsområdet. I anslutning till åkermarken iaktogs ett par ansamlingar av odlingssten av sentida karaktär (objekt 3-5).

Boplatzanläggningar från tidsavsnittet järnålder kan utifrån erfarenhet förekomma i brytzone mellan åkermark och impediment. Här avses anläggningar som

företrädesvis kan knytas till de äldre delarna av tidsavsnittet. Av den anledningen grävdes ett antal sökschakt i åkermarken som gränsar mot skogspartiet i söder (objekt 1) och ett par schakt på en förhöjning i norra delen av området (objekt 2).

Sammanlagt grävdes tretton sökschakt inom utredningsområdet. Vid sökschaktningen framkom inga förhistoriska fynd eller anläggningar. För närmare information angående sökschaktens innehåll och karaktär, hänvisas till Resultattabell samt bilaga 2.

Inget av arkeologiskt/antikvariskt intresse framkom vid den särskilda utredningen.

Objektsbeskrivningar

Objekt 1. Boplatssläge. Objektet är beläget i södra delen av utredningsområdet, i brytzone mellan åkermark och ett skogsbevuxet höjdparti. Området är cirka 250 x 100 meter stort och är beläget 10-15 meter över havet. Objektet ligger dels i skogsbevuxet äldre hagmark och i dagens åkermark (se bilaga 1). Inom området grävdes elva sökschakt (schakt 1-11) med hjälp av grävmaskin. Jordmånen utgjordes främst av vitgrå lerig silt, med ställvisa inslag av morän i de schakt som förlades inom den sydvästra delen av objektet. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning

Resultattabell

Objekt/RAÄ nr	Kategori	Källa	Ruta/Schakt	Status	Åtgärdsförslag
1	Boplatssläge	Sökschakt	S1-S11	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
2	Boplatssläge	Sökschakt	S12, S13	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
3	Odlingssten	Inventering	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
4	Odlingssten	Inventering	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
5	Odlingssten	Inventering	-	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
RAÄ107	Stensättning *	FMR	-	Fast fornlämning	Förundersökning/Undvik
RAÄ335	Röseliknande * Stensättning	FMR	-	Fast Fornlämning	Förundersökning/Undvik

* Fornlämningen är belägen utanför det område som enligt detaljplanen ska exploateras. Åtgärden ska endast ske i händelse av att detaljplanens bestämmelser förändras.

Förkortning

FMR: Fornminnesregistret, Sörmlands museums arkiv

Figur 2. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Nyköping 9H SV med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Objekt 2. Boplatsläge. Objektet är beläget på en förhöjning i åkermarken i norra delen av utredningsområdet, strax söder om Björkö gårdsbebyggelse. Området är cirka 30 x 80 meter stort och är beläget cirka 10 meter över havet i dagens åkermark. Inom området grävdes två sökschakt (schakt 12 & 13). Jordmånen utgjordes främst av vitgrå lerig silt. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades i något av sökschakten. Ej fornlämning.

Objekt 3. Odlingssten. Objektet påträffades kanten mellan dagens åkermark och de i söder belägna skogsklädda höjdpårtiet, och utgörs av en samling odlingssten inom ett avgränsat område. Området är cirka 17 x 25 meter stort och innehåller större och mindre skarpkantade stenar av sentida karaktär. Ej fornlämning.

Objekt 4. Odlingssten. Objektet påträffades kanten mellan dagens åkermark och de i söder belägna skogsklädda höjdpårtiet, och utgörs av en samling odlingssten inom ett avgränsat område. Området är cirka 15 x 20 meter stort och innehåller större och mindre skarpkantade stenar av sentida karaktär. Ej fornlämning.

Objekt 6. Odlingssten. Objektet påträffades kanten mellan dagens åkermark och de i söder belägna skogsklädda höjdpårtiet, och utgörs av en samling odlingssten inom ett avgränsat område. Området är cirka 40 x 45 meter stort och innehåller ett antal stensamlingar av större och mindre skarpkantade stenar av sentida karaktär. Ej fornlämning.

Registrerade lämningar

RAÄ107. Stensättning. Lämningen är belägen inom ett av de områden som enligt detaljplaneförslaget ska bevaras som naturområde. Stensättningen ligger på ett krön i änden av en bergsrygg i skogsmark. Anläggningen är rund, cirka 4 meter i diameter och 0,25 meter hög. Graven är lätt till kraftigt övermossad och stenpackningen är omplockad. Fast fornlämning.

RAÄ335. Röseliknande stensättning. Lämningen är belägen inom ett av de områden som enligt detaljplaneförslaget ska bevaras som naturområde. Lämningen ligger i skogsmark, i anslutning till ett litet klapperstensfält på krönet av en bergs- och moränrygg. Anläggningen är rund, cirka 4,5 meter i diameter och 0,40 meter hög. Fast fornlämning.

Referenser

Digitala fastighetskartan (GSD). *Geografiska Sverigedata. Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län.* Lantmäteriet, Gävle.

Engman, Fredrik. 2003. *Inventeringsrapport, Nikolai socken.* Nyköpings socknar inom del av före detta Nikolai, Nyköpings kommun, Södermanlands län. *Skog & Historia, Inventeringsrapport nr 1, 2003.* Sörmlands museum, Nyköping.

Gröna kartan, Södermanlands län. *Geografiska Sverigedata (GSD) Kartförlaget, Gävle 1996.* Gävle.

Jordartskartan; Nyköping SV; Serie Ae nr 11. Sveriges geologiska undersökning (SGU). Stockholm 1972.

Arkiv

Statens historiska museer (SHM)

Översiktsdatabasen, Nikolai socken, Södermanlands län.

Sörmlands museums arkiv (SMA)

Ekonomisk karta över Sverige, 9H 2d Arnö. (Fornlämningsöversikten). Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1986.

Ekonomisk karta över Sverige, 9H 2e Branthäll. (Fornlämningsöversikten). Skala 1: 10 000. Lantmäteriverket, Gävle 1986.

Riksantikvarieämbetets Fornminnesregister (FMR), Nikolai socken, Södermanlands län.

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie:

Arkeologiska meddelanden 2005:02

Södermanlands museums dnr: KUS 04 027

Länsstyrelsens dnr: 431-173-2004

Tid för undersökningen: 040329-040331

Personal: Patrik Gustafsson och Ingeborg Svensson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

9H 2d Arnö och 9H 2e Branthäll. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

x6512008 y1569824

Koordinatsystem: Rikets

Höjdsystem: Rikets

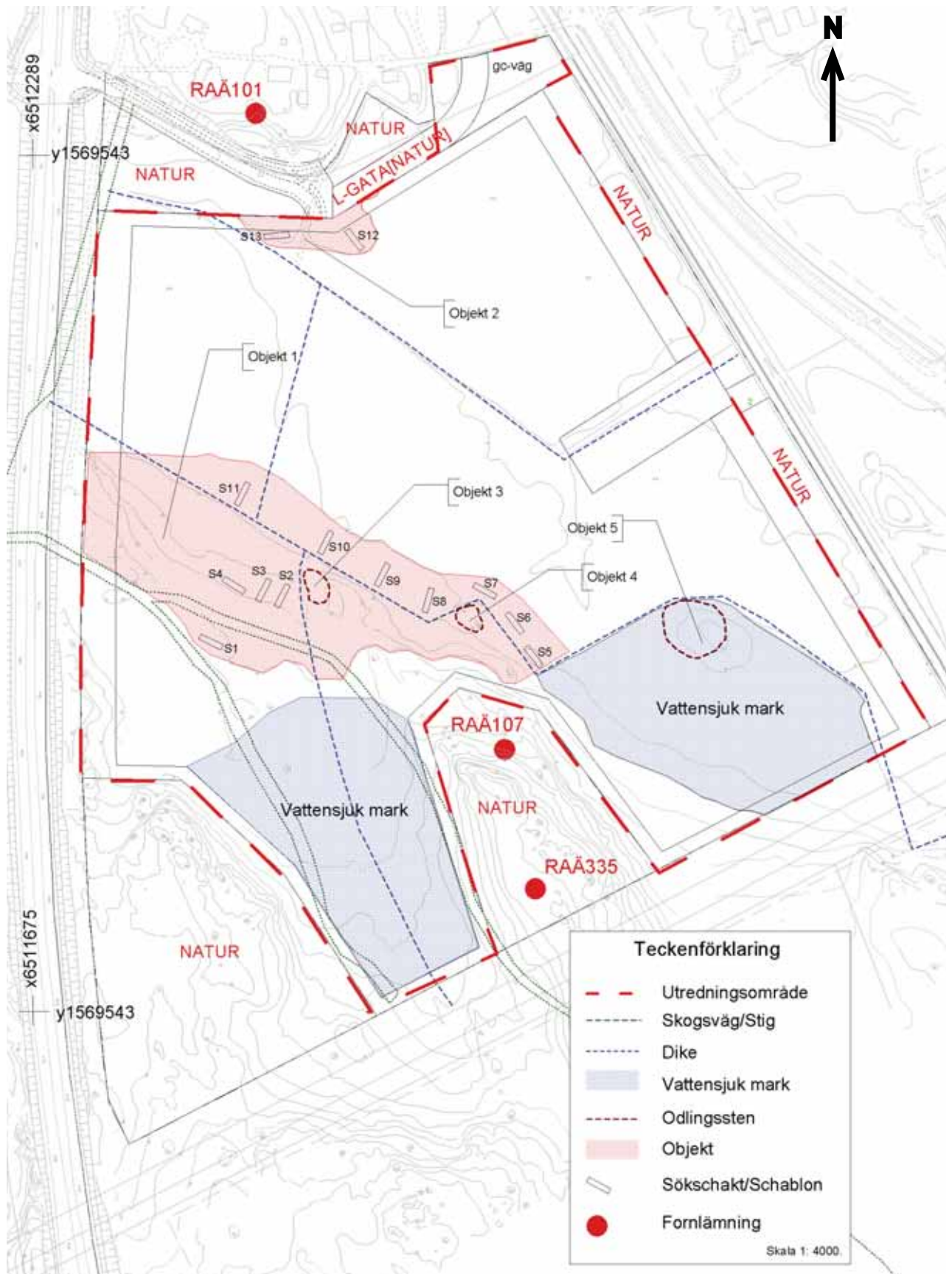
Utredningsområde: ca 235 000 m²

Undersökt yta; 196,5 m².

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums arkiv.

Bilagor

1. Schaktplan

2. Schakttabell

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Terräng/Lagerföljd
1	17 x 1,5	0,40	Skogsmark; ca 0,30 m vegetationsskikt, därefter vitgrå lerig silt. I Ö brungul morän.
2	7 x 1,5	0,35	Ängsmark med lövskog; ca 0,30 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
3	9 x 1,5	0,30	Ängsmark med lövskog; ca 0,30 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
4	8 x 1,5	0,30	Ängsmark med lövskog; ca 0,30 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
5	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,20 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
6	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
7	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
8	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
9	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
10.	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
11.	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
12.	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.
13.	10 x 1,5	0,30	Åkermark; ca 0,25 m vegetationsskikt, därefter flammig vitgrå lerig silt.